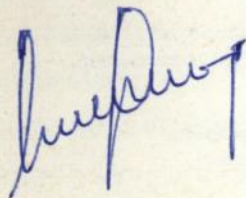

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

НА ПРАВАХ РУКОПИСУ
УДК 339.9

ЛУК'ЯНЕНКО ДМИТРО ГРИГОРОВИЧ
РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ

СПЕЦІАЛЬНОСТІ: 08.01.01 - ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ
08.05.03. - МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

АВТОРЕФЕРАТ

ДИСЕРТАЦІЇ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
ДОКТОРА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

Київ - 1996

AB 34.894

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському державному економічному університеті.

Офіційні опоненти: академік НАН України, доктор економічних наук, професор Пахомов Юрій Миколайович

доктор економічних наук, професор
Поручник Анатолій Михайлович

доктор економічних наук, професор
Рум'янцева Анатолій Павлович

Провідна організація: Інститут економіки НАН України

Захист відбудеться "25" червня 1996 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої Вченої ради Д.01.53.01 в Київському державному економічному університеті за адресою: 252057, Київ, просп. Перемоги 54/1, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського державного економічного університету.

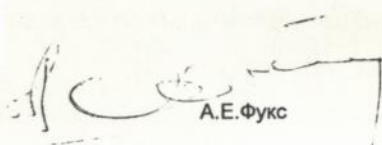
Автореферат розісланий "24" травня 1996 р.

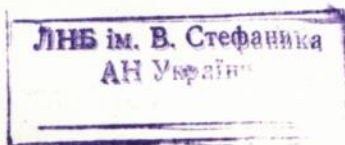
ЛНБ України ім.В.Стефаника

00754637 (W)

Вчений секретар
спеціалізованої Вченої ради

А.Е.Фукс

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У розвитку світової економіки останніх десятиліть домінують процеси міжнародної економічної інтеграції. Вони визначають напрямки і пріоритети сучасного етапу інтернаціоналізації господарського життя, формуючи середовище глобальної конкуренції, впливаючи на стратегічні інтереси всіх країн і регіонів світу.

Міжнародна економічна інтеграція як явище характеризується відсутністю будь-яких форм дискримінації іноземних партнерів у кожній із національних економік, а як процес виявляється в стиранні відмінностей між економічними суб'єктами різних країн. На мікрорівні шляхами горизонтальної і вертикальної взаємодії формуються інтернальні (внутрішньокорпоративні) ринки факторів і результатів виробництва, виникають і розвиваються домінуючі у сучасній економіці транснаціональні корпорації. На макрорівні інтеграція розвивається на основі створення економічних об'єднань країн з тим чи іншим ступенем узгодження їх національних політик (зони преференційної і вільної торгівлі, митні союзи, спільні ринки, економічні та політичні союзи). Розвиток економічного регіоналізму в умовах переважно глобальної орієнтації транснаціональних корпорацій якісно видозмінює масштаби, структуру і динаміку інтернаціоналізації.

Інтеграційні імпульси виходять, насамперед, із міжнародних угруповань загальноконтинентального значення.

У Європі - Європейський Союз (ЄС) з найвищим рівнем економічної інтеграції країн-учасниць через їх сукупний потенціал і механізми дієвого наднаціонального регулювання. Саме у полі ЄС формуються інтеграційні інтереси не тільки інших західноєвропейських, а й східноєвропейських країн. На американському континенті - Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) за участю США, Канади, Мексики із домінуючою роллю Сполучених Штатів Америки. В Азії інтеграційна політика концентрується на можливостях створення інтеграційного угруповання, величезного як за кількістю країн-учасниць (Японія, країни АСЕАН, Китай, КНДР, В'єтнам, Гонконг, Тайвань та ін.), так і за сукупним потенціалом. Контури континентальної інтеграції можна також виявити, аналізуючи сучасні економічні взаємовідносини країн Латинської Америки і Африки. Для такого типу угруповань характерні чітко орієнтовані на глобальну конкуренцію механізми регулювання і координації при певних відмінностях організаційного оформлення - зони вільної торгівлі, митні, економічні та валютні союзи.

Водночас розвиваються традиційні і створюються нові регіональні та субрегіональні угруповання країн, які безпосередньо не впливають на глобальну конкуренцію. Вони мають інші, локальні цілі і використовують відповідні інтеграційні механізми. Поряд з могутніми угрупованнями країн, що визначають масштаби і динаміку міжконтинентальної конкуренції, можуть ефективно функціонувати середні та малі інтеграційні угруповання, хоча

їхній розвиток багато в чому і зумовлюють зовнішні фактори інтеграції.

В цих умовах актуальними стають питання ефективного функціонування національних економік, проблеми визначення напрямків, масштабів і глибини їх економічної взаємодії. Особливого значення інтеграційна проблематика набуває для країн з перехідними економіками, насамперед тих, що здобули незалежність у процесі новітньої геоекономічної трансформації.

Складність проблеми інтеграції України в сучасну світогосподарську систему полягає в тому, що необхідно інтенсивно розробляти та практично реалізувати відповідну державну політику і одночасно формувати для цього надійне наукове підґрунтя. Принципово важливо не тільки раціоналізувати міжнародні економічні відносини з традиційними та новими партнерами, а й закласти основи для забезпечення усталеної конкурентоспроможності національної економіки у довгостроковому контексті.

Сучасний етап розробки розглядуваної тематики дозволяє проводити теоретичні дослідження та прикладний аналіз на основі багатоваріантного критичного осмислення теорій і моделей відкритої економіки, міжнародної торгівлі, руху капіталів, прямих зарубіжних інвестицій, транснаціоналізації та інтернаціоналізації в цілому. Еволюція економічної думки об'єктивно обумовлює появу як макро-, так і мікроекономічних підходів до аналізу інтернаціоналізаційного процесу. Одночасно не знижується значення досліджень суто

національних (внутрішніх) джерел економічного розвитку. До того ж, найбільш адаптивними до сучасного стану світової економіки видаються теоретичні моделі, що інтегрують ключові внутрішні та зовнішні фактори ефективного функціонування національної економіки.

Важливу роль в теоретичних розробках проблематики ефективної взаємодії національних економік, особливо у контексті формування сучасної теорії міжнародної економічної інтеграції відіграють праці Е.Хекшера, Б.Оліна, П.Самуельсона, С.Александера, Ф.Махлупа, Р.Харрода, Ч.Кіндлбергера, Я.Тінбергена, М.Флемінга, Р.Мандела, Ф.Столпера, В.Леонт'єва, Дж.Форрестера, Б.Балаши, Х.Перлмутера, М.Познера, Р.Вернона, С.Ліндера, Е.Погулатоса, С.Хаймера, Ф.Рута, Р.Соренстена, М.Портера, А.Ругмана, Дж.Даннінга, Б.Баласси, П.Робсона та інших дослідників. Загальні та спеціальні питання міжнародного поділу праці і розвитку національних економік в умовах міжнародної економічної інтеграції висвітлені в дослідженнях вчених України та країн СНД Л.Абалкіна, О.Богомолова, О.Білоруса, А.Бєлорусова, А.Березного, В.Будкіна, Л.Кистерського, А.Гальчинського, В.Геєця, В.Голікова, О.Журавської, Г.Климка, В.Клочка, А.Кредисова, Ю.Макогона, Ю.Мацейка, С.Мочерного, Е.Обмінського, В.Оболенського, Є.Панченка, Ю.Пахомова, О.Плотникова, А.Поручника, А.Рум'янцева, В.Савчука, В.Сіденка, В.Сікори, В.Степаненка, В.Супруна, І.Тивончука, І.Філаточева, А.Філіпенка, В.Черняка, М.Чешкова, Ю.Шишкова, І.Школи.

Слід зазначити, що вченими розвинених країн одночасно з диференційованими дослідженнями процесів мікро- і макроінтеграції у останні роки активно використовуються підходи, які базуються на синтезованому аналізі взаємодії національних економік, що обумовлено традицією, сформованою в умовах відносної свободи міжнародної підприємницької діяльності з переважно регулюючою роллю держави. У вітчизняній економічній думці стосовно проблем міжнародної економічної інтеграції превалює макроекономічний аналіз, а дослідження на мікроекономічному рівні, як правило, орієнтовані на аналіз діяльності підприємств, тісно не взаємопов'язаний з макроекономічними складовими.

МЕТА РОБОТИ полягає в комплексному дослідженні умов, факторів і особливостей розвитку національних економік у еволюціонізуючій світогосподарській системі та розробці на цій основі теоретичних та практичних рекомендацій з формування ефективних інтеграційних стратегій конкретних країн.

В основу дослідження було покладено ключову гіпотезу про усталену конкурентоспроможність лише тих країн, які ефективно використовують переваги транснаціоналізації та міжнародної регіональної інтеграції. Адже саме в трикутнику детермінант "національна економіка - транснаціоналізація - економічний регіоналізм" формуються сучасні теоретичні та практичні проблеми міжнародної економічної взаємодії. Очевидна на гіпотетичному рівні, така постановка проблеми

обумовила досить складну логіку дисертаційного дослідження (рис.1).

На **першому** етапі необхідно було визначитись із сутністю, ретроспективою та перспективою усталеності базової категорії "національна економіка". Це принципово важливо в умовах, коли тенденція глобалізації "розмиває" економічний суверенітет держав і породжує спокусу вже сьогодні трансформувати методологію дослідження міжнародних економічних відносин, виділивши нові базові поняття щодо об'єктності, суб'єктності та предмету аналізу.

На **другому** етапі необхідно було проаналізувати розвиток системи міжнародного поділу праці через призму теорій (моделей) міжнародних економічних відносин, визначити ключові тенденції інтернаціоналізації. Спроби автора зробити це на системному рівні у межах традиційних теоретичних парадигм дали лише частковий результат. Тому на **третьому** етапі за методологічну основу дослідження було взято виділення процесу міжнародної економічної інтеграції як ключового в розвитку світової економіки.

Автор знайшов доцільним у викладенні матеріалу зберегти логіку дослідження, оскільки такий підхід послідовно висвітлює ступінь вирішеності як головної мети дослідження, так і більш деталізованих теоретичних завдань, які заключались в:

- аналізі сучасних умов функціонування національних економік, оцінці їх ключових відмінностей і відповідних моделей ефективного розвитку;

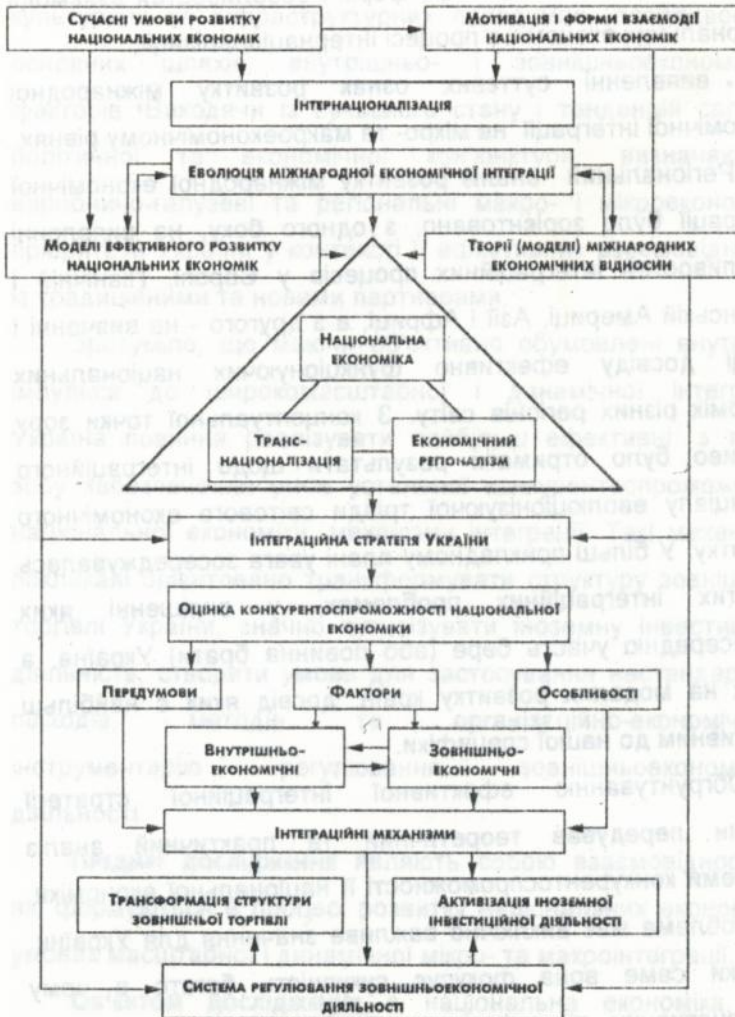

Рис. 1. Логіка дисертаційного дослідження

- дослідженні мотивації, форм і особливостей взаємодії національних економік в процесі інтернаціоналізації;
- виявленні суттєвих ознак розвитку міжнародної економічної інтеграції на мікро- та макроекономічному рівнях.

Регіональний аналіз розвитку міжнародної економічної інтеграції було зорієнтовано, з одного боку, на виявленні особливостей інтеграційних процесів у Європі, Північній і Латинській Америці, Азії і Африці, а з другого - на вивченні і оцінці досвіду ефективно функціонуючих національних економік різних регіонів світу. З концептуальної точки зору, важливо було отримати результати щодо інтеграційного потенціалу еволюціонізуючої тріади світового економічного розвитку. У більш прикладному плані увага зосереджувалась на тих інтеграційних проблемах, у вирішенні яких безпосередню участь бере (або повинна брати) Україна, а також на моделях розвитку країн, досвід яких є найбільш адаптивним до нашої специфіки.

Обґрунтуванню ефективної інтеграційної стратегії України передував теоретичний та практичний аналіз проблеми конкурентоспроможності її національної економіки. Ця проблема має виключно важливе значення для України, оскільки саме вона фокусує сукупність багато в чому альтернативних підходів до вибору моделі економічного розвитку у високоінтегрованому конкурентному середовищі.

Формування сучасної інтеграційної стратегії України повинно проходити через якісну і кількісну оцінку з системних позицій політико-правових, економічних, соціально-

культурних та інфраструктурних передумов, особливостей, основних шляхів, внутрішньо- і зовнішньоекономічних факторів. Виходячи із сучасного стану і тенденцій світової політичної та економічної кон'юнктури, визначаються виробничо-галузеві та регіональні макро- і мікроекономічні пріоритети України у контексті її ефективних взаємовідносин із традиційними та новими партнерами.

Зрозуміло, що маючи об'єктивно обумовлені внутрішні імпульси до широкомасштабної і динамічної інтеграції, Україна повинна реалізувати найбільш ефективні, з точки зору забезпечення умов усталеної конкурентоспроможності національної економіки, механізми інтеграції. Такі механізми покликані орієнтовано трансформувати структуру зовнішньої торгівлі України, значно активізувати іноземну інвестиційну діяльність, створити умови для застосування нестандартних підходів, методів та організаційно-економічного інструментарію регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Предмет дослідження являють собою взаємовідносини, які формуються в процесі розвитку національних економік в умовах масштабної і динамічної мікро- та макроінтеграції.

Об'єктом дослідження є національна економіка, що знаходиться на тій чи іншій стадії інтернаціоналізації. Очевидно, що як у теоретичному, так і практичному плані дисертаційне дослідження було орієнтоване, насамперед, на вирішення найбільш актуальних інтеграційних проблем розвитку національної економіки України.

Методологічною і теоретичною основою дисертаційної роботи є критично осмислене поєднання актуальних щодо об'єктивної логіки розвитку економічної науки досягнень зарубіжних і вітчизняних вчених. В умовах прогресуючого збільшення обсягів теоретико-аналітичної і статистичної інформації у процесі диверсифікованих та вузько спеціалізованих наукових досліджень особливого значення набувають завдання пошуку стрижневої теоретичної концепції адекватної, з одного боку, реальним світогосподарським процесам, а з другого - сучасним теоретичним підходам до виявлення ключових ознак інтернаціоналізації.

Дослідження базується на системному загальнотеоретичному, історико-еволюційному осмисленні умов і особливостей розвитку національних економік у сучасному високоінтегрованому світі. При вирішенні поставлених завдань у дисертації використовувались економіко-статистичні і економіко-математичні методи, методи соціологічних досліджень (анкетування, інтерв'ю, експертних оцінок), графоаналітичні методи.

Статистичну і фактологічну базу дослідження становлять дані Міністерства статистики, Міністерства економіки, Міністерства фінансів, Державного Митного комітету, Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України, Управління з питань економіки Адміністрації Президента України, а також ООН, ЮНКТАД, МВФ, Світового банку, ГАТТ/ВТО та інших міжнародних організацій.

Широко використовувались вітчизняна і зарубіжна монографічна та періодична література, інформаційні бюлетені, українські і зарубіжні щорічники, статистичні збірники. Окремі аспекти дослідження потребували використання результатів експертних оцінок як всесвітньо відомих експертно-аналітичних систем (BERI, Euromoney, Institutional Investor), так і тих, що були проведені за спеціально розробленими автором методиками.

Наукова новизна пропонованої до захисту дисертаційної роботи та особистий внесок автора полягає у наступному:

- розроблена методологія дослідження сучасних умов розвитку національних економік різних типів, що враховує об'єктивні тенденції міжнародної мікро- та макроінтеграції і базується на виділенні трьох детермінант світогосподарського розвитку "національна економіка - транснаціоналізація - економічний регіоналізм";

- запропоновано новий підхід до теоретичного та практичного аналізу інтернаціоналізації з обґрунтуванням її об'єктивно обумовленої структури (мікро- та макро-, внутрішня та зовнішня, екстернальна та інтернальна) і стадій розвитку (початкова, локальна, системна, полісистемна, глобальна);

- суттєво поповнена відносно нерозроблена теорія міжнародної економічної інтеграції шляхом систематизації багато в чому розрізнених знань щодо самої сутності міжнародної економічної інтеграції як явища і процесу, її форм і типів, рівнів, шляхів і особливостей розвитку;

- обґрунтована суттєво значима для перехідних економік концепція "інвестиційних полів", яка містить у собі макроекономічний підхід до вибору напрямків іноземного інвестування в національну економіку і враховує стратегічні особливості інвестиційної поведінки зарубіжних фірм.

В ході дисертаційного дослідження отримано результати з елементами наукової новизни, які, за думкою автора, можуть мати певний вплив на подальший розвиток вітчизняної економічної науки:

- адаптовано до рівня загальнонаукового розуміння проблематику систематизації країн (національних економік);

- конкретизовано визначення багатьох нетрадиційних для вітчизняної економічної науки категорій і понять, що відображають найбільш суттєві світогосподарські явища та процеси (міжнародна економічна інтеграція у системному її розумінні, інтернаціоналізація у різних її проявах, усталена конкурентоспроможність відкритих економік тощо);

- пов'язано із специфікою країн з перехідними економіками і, насамперед України, об'єктивно обумовлену логіку, механізми та інструментарій формування сучасної інтеграційної політики з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів економічного розвитку;

- обґрунтована доцільність диференційованого підходу до іноземного інвестування, який повинен враховувати специфіку і можливий вплив різних видів та форм інвестицій, характеристики інвестуючих суб'єктів і параметри інвестиційних процесів у окремих сферах, галузях і регіонах

національної економіки і орієнтувати країну на застосування пільгового, національного чи обмежувального режимів через систему стимулів або обмежень;

- запропоновано модель комплексної оцінки вільних економічних зон різних типів, що базується на критеріях економічної ефективності і враховує можливі соціально-економічні проблеми при їх створенні і функціонуванні в Україні.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ є багатоаспектним. По-перше, одержані наукові результати використовуються в процесі формування зовнішньоекономічної політики України як при визначенні гео економічних інтеграційних пріоритетів, так і тоді, коли потребуються суто прагматичні підходи щодо трансформації зовнішньої торгівлі, інтенсифікації іноземної інвестиційної діяльності, використання механізму вільних економічних зон. По-друге, самоцінність мають результати емпіричного аналізу, зокрема щодо сучасної оцінки взаємозалежності України у системі зв'язків СНД, можливостей позитивного впливу іноземних інвестицій на вирішення пріоритетних для України задач, потенціалу експортно-імпортової диверсифікації. По-третє, більшість наукових результатів лягло в основу розроблених під керівництвом автора навчальних планів підготовки бакалаврів і магістрів у галузі міжнародної економіки, підготовлених особисто автором дисциплін "Міжнародна економіка" і "Міжнародна інвестиційна діяльність", оскільки мотивація дисертаційного дослідження формувалась у ході

роботи автора по створенню елементів вітчизняних стандартів економічної освіти.

Результати дисертації використовувались в ході виконання під керівництвом автора планової науково-дослідної теми "Формування і розвиток експортного потенціалу України в системі міжнародних ринків" (1992-1993 рр., Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, № держреєстрації 0194032341), конкурсних тем ДКНТ України 08.05.03/032-93 ІІД "Участь іноземного капіталу у модернізації і нарощуванні виробничого і експортного потенціалу України" (1993-1994 рр., № держреєстрації 0195004829) і 131/04-95-95.05.14 "Формування і реалізація міжнародних стратегій українських промислових підприємств" (1995 р., № держреєстрації 01954013159).

Автор одноосібно або як керівник чи учасник творчих колективів брав участь у підготовці: "Концепції зовнішньоекономічної політики України" (подана Кабінетом міністрів до Верховної ради України, 1995 р.); Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" (1991 р.); Декрету Кабінету міністрів України "Про режим іноземного інвестування в Україні" (1993 р.); Економічної доповіді Президента України за 1995 рік (1996 р.); шести доповідних записок для Президії НАН України, Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі, Управління з питань економіки Адміністрації Президента України.

АПРОБАЦІЯ РОБОТИ ТА ПУБЛІКАЦІЇ. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювались на засіданнях

кафедри економічної теорії облікових факультетів (1996 р.) та кафедри міжнародної економіки (1990-1996 рр.) Київського державного економічного університету, відділу експортного потенціалу і міжнародних ринків Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України (1994-1995 рр.).

Результати роботи доповідались на:

- міжнародних науково-практичних конференціях (Розвиток систем управління промисловим виробництвом. 1986, Софія; Використання матеріальних ресурсів в промисловості. 1988, Софія; Механізми управління у вільних економічних зонах. 1993, Чернівці; Вільна економічна зона як форма регіонального розвитку. 1994, Чернівці; Проблеми економічної політики у вільних економічних зонах. 1995, Чернівці; Україна - Європейський Союз: проблеми зовнішньоекономічної діяльності та перспективи співробітництва. 1995, Київ; Організаційно-економічне забезпечення функціонування локальних (точкових) ВЕЗ в Україні. 1996, Чернівці);

- всесоюзних та українських науково-практичних конференціях і семінарах (Удосконалення управління промисловим підприємством і розвиток самоврядування трудовим колективом. 1989, Дніпропетровськ; Теорія і практика застосування економічних методів господарювання у промисловості і на транспорті. 1990, Суздаль; Формування механізму ВЕЗ в умовах ринкових відносин. 1991, Чернівці; Нові організаційні структури в економіці. 1991, Челябінськ; Проблеми розбудови державності в Україні. 1994, Київ).

5-6-1985

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

З теми дисертаційного дослідження автором або з його участю підготовлено індивідуальну та колективну монографії, два підручники та п'ять навчальних посібників, брошури, статті, наукові доповіді. Загальний обсяг публікацій з теми дисертації становить 33,5 друкованих аркушів.

Структуру дисертації складають вступ, чотири глави, висновки і рекомендації, додатки, список використаної літератури з 250 найменувань.

Вступ

Глава 1. Національні економіки у сучасній світогосподарській системі

- 1.1. Національні економіки і моделі їх ефективного функціонування
- 1.2. Мотивація і форми взаємодії національних економік
- 1.3. Еволюція міжнародної економічної інтеграції

Глава 2. Регіональні особливості інтеграційних процесів

- 2.1. Стан і перспективи європейської економічної інтеграції
- 2.2. Потенціал і проблеми інтеграції країн Північної Америки
- 2.3. Особливості інтеграції країн Латинської Америки, Азії, Африки

Глава 3. Формування інтеграційної стратегії України

- 3.1. Проблема конкурентоспроможності національної економіки України
- 3.2. Передумови, особливості і фактори інтеграції
- 3.3. Макро- та мікроекономічні інтеграційні пріоритети

Глава 4. Механізми інтеграції України у світогосподарську систему

- 4.1. Трансформація структури зовнішньої торгівлі
- 4.2. Активізація іноземної інвестиційної діяльності
- 4.3. Формування системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Висновки і рекомендації

Список літератури

Додатки

2. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Держава виявилась найбільш адекватним людській природі та стійким до змін у зовнішньому середовищі інститутом організації життєдіяльності націй. Тому саме в межах держав (країн) історично формуються єдині в економічному та організаційному планах системи взаємопов'язаних галузей і сфер діяльності, які називають **національними економіками** (господарствами). У такому розумінні національні економіки існували і будуть існувати в більш чи менш осяжному майбутньому, тому вони розглядаються нами як задана детермінанта світового економічного розвитку.

Взаємодія сукупності об'єктивних та суб'єктивних факторів політичного і економічного розвитку спричинилася до того, що сучасні національні економіки різняться між собою як за розміщенням та кількісними показниками (територія, населення, ресурсний потенціал тощо), так і за ключовими якісними характеристиками, які доцільно оцінювати за сукупністю традиційних ознак систематизації (географічною, організаційною, економічною, соціально-економічною) та на основі більш широких підходів (цивілізаційного, за ступенем економічної зрілості, за стадією конкурентоспроможності);

Аналіз умов розвитку національних економік у дисертаційній роботі проведено з урахуванням особливостей їх практичної взаємодії - у контексті концепції ефективно

функціонуючої "відкритої економіки", для сучасних модифікацій якої характерним є: розширення поля аналізу на якісному рівні, коли взаємодія національних економік досліджується з урахуванням стану, тенденцій і особливостей розвитку не лише міжнародної торгівлі (експорт та імпорт товарів), а й міжнародного руху капіталу та валютних відносин; перехід від моделей "відкритої економіки", що базуються на ринковій саморегуляції, до моделей, в яких "відкритість" реалізується через регулюючі функції держави. Загальний методологічний підхід до оцінки відкритості економік, яка проявляється у системній міжнародній взаємодії ринків товарів, послуг, капіталів і валют є продуктивним для розвинених країн (з розвиненими відповідними національними ринками), але потребує певних коректив стосовно країн з перехідними економіками (де відповідні національні ринки лише формуються). Найбільш адаптивними до сучасного стану світової економіки видаються теоретичні моделі, що інтегрують ключові внутрішні та зовнішні фактори економічного розвитку і об'єктивно породжуються у еволюціонізуючій економічній думці.

Взаємодія національних економік відбувається через міжнародні економічні відносини (МЕВ), які являють собою систему економічних зв'язків з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання, що вийшли за національні межі і реалізуються різними суб'єктами (фізичними і

юридичними особами, їх об'єднаннями, державами, міжнародними організаціями) через обмін товарами, послугами, капіталом, робочою силою і валютні відносини на різних рівнях (контактів, взаємодії, співробітництва, інтеграції). Передумови міжнародного поділу праці, який є основою розвитку МEB, формуються в процесі суспільного поділу праці за родом діяльності і його просторової диференціації під впливом природно-географічних, соціально-економічних факторів і науково-технологічного прогресу.

Феномен масштабної і динамічної інтернаціоналізації можливо оцінити, проаналізувавши її внутрішні і зовнішні аспекти, екстернальні та інтернальні шляхи, мікро- та макроекономічні рівні розвитку. Еволюція теорії міжнародних економічних відносин, що базується на багатоваріантних класичних, неокласичних, неофакторних і неотехнологічних підходах, відображає найбільш суттєві зміни у системі міжнародного поділу праці і формує методологію дослідження сучасних проблем інтернаціоналізації. Ретроспективний аналіз базових теорій економічного розвитку в умовах інтернаціоналізації, виявлення суттєвих особливостей їх сучасних модифікацій, а також синтез відомих і власних емпіричних узагальнень показали, що об'єктивно склались умови для виділення процесу міжнародної економічної інтеграції як ключового та системоутворюючого в розвитку світової економіки.

Міжнародна економічна інтеграція являє собою відносини і процес, що розвивається різними шляхами на мікроекономічному рівні (вертикальна і горизонтальна інтеграція) і на макроекономічному рівні (різні форми і типи регіональних інтеграційних угруповань). Одночасно з інтеграційними розвиваються дезінтеграційні явища і процеси (як локальні, так і глобальні), і така дуалістична природа світогосподарського розвитку формує умови для повної, часткової або розширеної реінтеграції. У першому випадку мова йде про відновлення того чи іншого інтеграційного угруповання у попередньому складі на тих же політико-економічних засадах. Часткова реінтеграція має місце, коли об'єднуються окремі члени (учасники) інтеграційних угруповань на попередніх принципових засадах або всі учасники, але на якісно нових засадах. Розширена реінтеграція суттєво характеризується включенням у інтеграційні об'єднання, що відновлюються, нових учасників на тих чи інших засадах.

Принципово важливим є висновок про методологічну доцільність аналізу сучасних світогосподарських явищ і тенденцій у системі трьох взаємопов'язаних детермінант - "національна економіка - транснаціоналізація - економічний регіоналізм".

З огляду на сутність інтеграційного процесу, що розвивається на мікро- та макроекономічному рівнях через взаємодію відносно усталених форм, типів і шляхів, вдалося

по-новому підійти до проблеми якісної і кількісної оцінки інтернаціоналізації, з виділенням її початкової, локальної, системної та полісистемної стадій і кінцевого результату - світової (глобальної) інтеграції (рис. 2).

На стадії **початкової інтернаціоналізації** національні економіки взаємодіють на основі розвитку традиційних форм міжнародних економічних відносин - міжнародної торгівлі, міжнародного руху капіталу та робочої сили. Ці форми реалізуються відносно автономними національними господарськими суб'єктами. Регулювання МЕВ відбувається переважно на національному рівні, хоча певну роль (насамперед координуючу) відіграють і міжнародні організації. Проблеми, що постають у економічних взаємовідносинах країн, вирішуються через систему неінституціоналізованих багатосторонніх угод. Рівень початкової інтернаціоналізації визначається ступенем включення національної економіки до системи міжнародних економічних відносин (якісний бік) і питомою вагою і значущістю міжнародної складової у формуванні результатів економічної діяльності (кількісний бік).

Наприклад, у міжнародних економічних відносинах одних країн переважає торгівля товарами. Вони перебувають практично поза міжнародними потоками капіталу і через слабкість національної грошової одиниці не включені до системи валютних відносин. Кількісним показником інтернаціоналізації для них є експортна, імпортна або

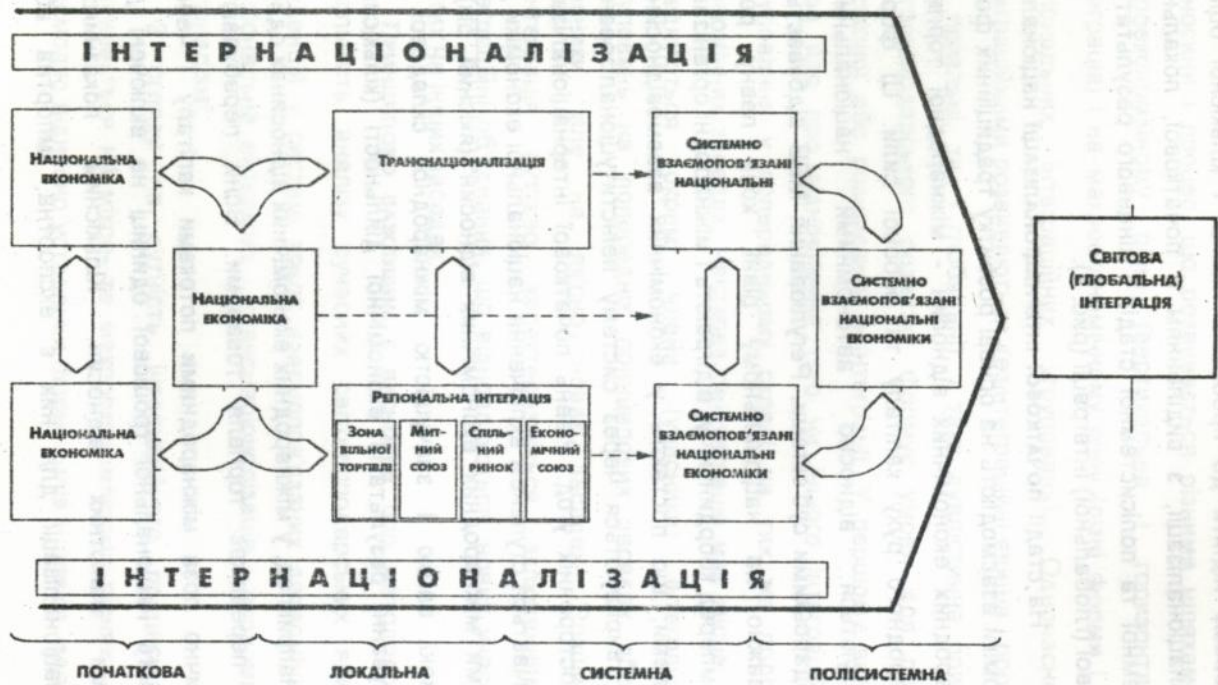

Рис. 2. Стадії і результат інтернаціоналізації

зовнішньоторговельна квота. Інші країни одночасно з торгівлею провадять активну міжнародну інвестиційну діяльність і об'єктивно включаються в міжнародні валютно-фінансові відносини. Для таких країн кількісні показники інтернаціоналізації розраховуються як відношення експорту (імпорту) товарів, послуг, капіталу, находжень від експорту робочої сили, доходів від валютних операцій до тих чи інших макроекономічних показників. Як масштабна експортно-імпортна, так (особливо) і міжнародна інвестиційна діяльність формують об'єктивні передумови транснаціоналізації. Необхідним стає також розвиток нових форм і методів міждержавного співробітництва.

В умовах, коли динамічно розвиваються процеси транснаціоналізації (на основі мікроінтеграції) і створюються торговельні інтеграційні угруповання (зони преференційної та вільної торгівлі, митні союзи), національні економіки вступають у стадію **локальної** інтернаціоналізації. Відповідно доповнюються і кількісні показники рівня інтернаціоналізації (кількість ТНК, масштаби і результати їх зарубіжної діяльності; ефективність участі у торговельних блоках тощо).

У стадії **системної** інтернаціоналізації перебувають країни, для яких характерні: а) превалююча роль ТНК у міжнародній економічній діяльності; б) взаємодія у межах зрілих інтеграційних угруповань (спільний ринок, економічний союз). Для таких країн кількісні параметри інтернаціоналізації відображають не стільки вплив транснаціоналізації та

регіональної інтеграції на стан і умови розвитку національних економік, скільки місце системно взаємопов'язаних економік у світогосподарській системі.

Зрозуміло, що окремі національні економіки перебувають на різних стадіях інтернаціоналізації. Більше того, "тріада" світової економіки протягом останніх трьох десятиліть включала як окремі, початково інтернаціоналізовані, так і локально, а потім системно інтернаціоналізовані національні економіки (США-Японія-ЄС).

Зауважимо, що не лише потенціальна економічна міць США і Японії, а й домінування транснаціоналізації в періоди їх зовнішньоекономічної експансії поставили ці країни в тріаду сучасної світогосподарської системи. За сукупністю об'єктивних і суб'єктивних причин західноєвропейські країни на певному етапі свого розвитку зуміли поєднати можливості транснаціоналізації і регіональної інтеграції. Тепер ЄС - єдиний приклад системно інтегрованих національних економік.

Об'єктивно обумовлена логіка сучасного економічного розвитку динамізує як процеси транснаціоналізації, так і процеси регіональної економічної інтеграції.

Розвиток форм регіональної інтеграції (зона вільної торгівлі → митний союз → спільний ринок → економічний союз) в умовах переважно глобальної орієнтації ТНК формує основу для переходу інтернаціоналізації до "полісистемної" стадії. Тріада світової економіки, у структурі якої перебувають

країни з різним рівнем інтернаціоналізації, трансформується у тріаду системно взаємопов'язаних національних економік (НАФТА-АТЕС-ЕС).

Значення тріади в умовах розвитку полісистемної інтернаціоналізації виявляється не лише в тому, що вона концентрує найбільші за масштабами потоки товарів та капіталів, створює безпрецедентне за розмірами і адекватне сучасним тенденціям міжнародного поділу праці поле діяльності ТНК, а й у впливі тріади на всі інші національні економіки. Характерно, що цей вплив спричинюється, з одного боку, до включення національних економік у внутрішні ринки ТНК тріади, а з іншого - втягує їх у процеси регіональної інтеграції. Отже, і на стадії системної інтернаціоналізації домінуючими лишаються взаємовідносини "національна економіка - транснаціоналізація - регіональна інтеграція".

В умовах полісистемної інтернаціоналізації переважаючим стає виробництво і розподіл однорідних за типом і якістю товарів і послуг у світовому масштабі, поширюється стандартизація і глобальна раціоналізація виробничо-технічних і маркетингових операцій. Зміцнюють свій вплив транснаціональні корпорації, які за стратегічною орієнтацією і масштабами діяльності переростають у глобальні.

Водночас у межах зрілих регіональних інтеграційних угруповань формуються економічні зв'язки з превалюванням наднаціональних інтересів, що сприяє вирівнюванню

основних характеристик міжнародних ринків. Зазначимо, що, з одного боку, регіоналізм, посилюючи ринкову уніфікацію розвитку національних економік країн-учасниць інтеграційних угруповань, прискорює процес глобалізації. Особливо це виявляється в умовах, коли регіональна економічна інтеграція набуває рис "континентальної". З іншого боку, регіональні інтереси можуть відволікати країни від діяльності за багатосторонніми зобов'язаннями, що виходять за межі інтеграційних угруповань, а "закритий" регіоналізм породжує протекціоналізм щодо третіх країн (груп країн). Формуються умови для розвитку конкуренції між окремими регіонами і континентами. Проте саме такого роду конкуренція стає одним із ключових факторів подальшого розвитку регіональної економічної інтеграції, а саме переходу до міжконтинентальної інтеграції. Показовими в цьому плані є переговори між США і ЄС про створення зони вільної торгівлі.

Логічним результатом розвитку інтернаціоналізації стане **глобальна (світова) економічна інтеграція**. Виходячи із сучасних теоретичних уявлень, диференційованих відповідно до практичних потреб сьогодення, не можна чітко визначити політичні, економічні, соціально-культурні та інфраструктурні передумови такої інтеграції. На етапі переходу від полісистемності до глобалізму об'єктивно зникне сама наука "міжнародні економічні відносини", теорії інтернаціоналізації у їх традиційному розумінні вичерпають себе, оскільки держава і національна економіка втрачать функцію основного

структурного елемента світової економіки. Як диверсифіковані, так і вузько спеціалізовані економічні суб'єкти будуть функціонувати у структурі гомогенного світового ринку товарів, послуг, капіталів і робочої сили.

Порівняльний аналіз регіональних особливостей сучасних інтеграційних процесів показав наступне:

- цікавий досвід і значний потенціал міжнародної економічної інтеграції має Європа, що пояснюється як політичними і соціально-економічними особливостями розвитку європейських країн в період після Другої Світової війни, так і тенденціями розвитку світової економіки, коли остаточно формується сучасна світогосподарська тріада. На сьогоднішній день сформувалось строкате інтеграційне поле, на якому проглядають реальні контури європейського континентального ринку з яскраво вираженим ядром - Європейським Союзом, де досягнуто найвищого рівня регіональної інтеграції та є потенціал розвитку у значно розширеному складі після одновекторних геоекономічних змін на континенті;

- східноєвропейські країни мають в цілому сприятливі умови для ефективної економічної інтеграції, передумови якої впливають, з одного боку, із тривалого взаємопов'язаного розвитку СРСР і РЕВ,^а з другого - з інтеграційної сумісності багатьох країн в політико-правовому, економічному, соціально-культурному та інфраструктурному аспектах. Розвиток інтеграційних процесів східноєвропейських країн

характеризується широкою багатоваріантністю: створення нових субрегіональних інтеграційних угруповань; участь у формуванні нових міжрегіональних інтеграційних угруповань; інтеграція на корпоративному (мікроекономічному) рівні; активізація інтеграційної політики в бік ЄС;

- окремої уваги потребувала оцінка можливостей економічної інтеграції на основі СНД, де робляться спроби форсованої інтеграції "зверху" при очевидних відмінностях мотивації окремих країн (груп країн). Важливим є розуміння того, що в межах СНД безперспективними є реінтеграційні зусилля, а мова може йти про становлення нових незалежних держав у трансформованому геоекономічному просторі;

- Північна Америка, де тривалий час домінувала інтеграція на корпоративному (транснаціональному) рівні; перетворюється у могутній макро- та мікроінтегрований регіон із очевидними лідируючими позиціями США. НАФТА не тільки зафіксувала зміну ключових підходів щодо напрямків і перспектив розвитку американського континенту, але й стала потужним стимулятором інтенсифікації інтеграційних процесів у інших регіонах світу;

- за потенціалом і динамікою економічного розвитку Азія посідає особливе місце в сучасному світі, а з точки зору регіональної інтеграції - має очевидні конкурентні переваги у порівнянні як з Європою, так і з Північною Америкою. В процесі організаційного оформлення АТЕС виникає ситуація,

коли можуть бути суттєво зміщені (на користь азіатських країн) акценти глобальної конкуренції;

• специфічними є процеси міжнародної економічної інтеграції в країнах Латинської Америки і Африки. З одного боку, тривалі спроби налагодити раціональні зв'язки між країнами з використанням механізмів регіональної інтеграції не дають відчутних позитивних результатів, а з другого - сучасна політика "відкритого регіоналізму" значно розширює можливості цих країн у використанні сукупного ресурсного та інноваційного потенціалу світової економіки. Трансформація поглядів щодо негативного чи позитивного впливу ТНК на економіку країн, що розвиваються у бік останнього дає певні шанси на втягнення латиноамериканських і окремих африканських країн у динамічні процеси мікроінтеграції на основі превалюючої внутрішньої інтернаціоналізації.

Таким чином аргументація автора базувалась не лише на дослідженні еволюціонізуючої тріади світового економічного розвитку, але й на виявленні інтеграційного потенціалу інших країн, зокрема нових незалежних держав, що самовизначились у ході новітньої безпрецедентної геополітичної та гео економічної трансформації. З одного боку, ці країни та країни, що розвиваються, знаходяться у сильному інтеграційному полі тріади, об'єктивно втягуються у глобальну конкуренцію, а з іншого - зацікавлені у активному пошуку моделей такого економічного розвитку, який би забезпечив умови конкурентоспроможності національних

економік, відповідні їх ресурсному та науково-технологічному потенціалу.

Обумовлений об'єктивною логікою розвитку економічної теорії і підтверджений аналізом реальних тенденцій еволюціонізуючої світогосподарської системи, концептуальний підхід автора дозволив комплексно дослідити інтеграційну проблематику України, попередньо оцінивши особливості функціонування її національної економіки. У цьому плані на якісному і кількісному рівнях розглянуто проблему конкурентоспроможності економіки України. Запропонована подвійна модель формування конкурентоспроможності, яка базується на порівняльних перевагах України у системі детермінант М.Портера і враховує рівень та потенціал економічної взаємодії у межах СНД. Виходячи з того, що Україна має значні початкові факторні порівняльні переваги, рекомендовано стратегічно орієнтувати економічний розвиток і міжнародну діяльність на створення умов для їх трансформації у інвестиційні та науково-технологічні.

Інтеграційна стратегія України повинна базуватись на оцінці з системних позицій: передумов (політико-правових, економічних, соціально-культурних та інфраструктурних), які мають переважно позитивний вплив; особливостей, які оцінюються як переважно стримуючі обставини - відсутність досвіду державності, відносна нерозвиненість ринкових відносин, інерція погіршення економічного стану, негативний

досвід інтеграції в межах СРСР та РЕВ тощо; факторів (внутрішньоекономічних і зовнішньоекономічних), які не можна трактувати однозначно.

З точки зору ключових внутрішньоекономічних факторів очевидною є необхідність структурної перебудови національної економіки України, яку пропонується здійснювати поетапно у напрямках: науково-технологічного оновлення виробництва, підвищення рівня внутрішньої збалансованості національної економіки, її соціально-орієнтованого розвитку. Дія зовнішньоекономічних факторів обумовлює необхідність: орієнтованої трансформації видової та географічної структур зовнішньої торгівлі (домінуючої у міжнародній економічній діяльності України); активізації міжнародної інвестиційної діяльності і, перш за все, іноземної підприємницької; формування системи регулювання ЗЕД, яка б, з одного боку, створювала сприятливі умови розвитку міжнародної активності суб'єктів господарювання через політику лібералізації, а з другого - забезпечувала баланс державних і підприємницьких інтересів (політика обмеженого протекціонізму);

У дисертаційній роботі визначено та обґрунтовано виробничо-галузеві та регіональні середньо- і довгострокові інтеграційні пріоритети України (рис. 3), які формуються у полі двох різноспрямованих векторів: з одного боку, об'єктивно обумовлене обережне ставлення до участі в інтеграційних угрупованнях країн з високим рівнем наднаціонального

Рис. 3. Формування інтеграційних пріоритетів національної економіки України

регулювання, а з другого - неможливість досягти усталеної конкурентоспроможності у процесі "позаінтеграційного" розвитку, особливо в європейському регіоні, де масштаби і динаміку економічної інтеграції визначають не лише внутрішні, але й потужні зовнішні (глобальні) фактори. У перспективі 10-15 років ключове значення для України матимуть економічні відносини з країнами СНД, Балтії, східно- та центральноевропейськими країнами, а у довгостроковому контексті очевидна орієнтація на європейські інтеграційні структури, що розвиваються на основі ЄС.

На мікроекономічному рівні ефективній інтеграції України у світогосподарську систему сприятимуть процеси транснаціоналізації шляхом створення українсько-зарубіжних фінансово-промислових груп (ФПГ). При неупередженому підході можна виділити переваги об'єднання банківських і промислових структур: можливість цільового фінансування пріоритетних сфер і галузей національної економіки; нові умови розробки на паритетних засадах нової техніки і технології, підвищення конкурентоспроможності продукції; завантаження потужностей вітчизняних підприємств, збереження традиційних і створення нових робочих місць; збереження традиційних ринків збуту продукції українських підприємств, можливість "транснаціонального виходу" на нові зарубіжні ринки; забезпечення промисловості і населення товарами місцевого виробництва; орієнтоване на національні

виробничі пріоритети залучення іноземного банківського і підприємницького капіталу.

Враховуючи неоднозначність цього процесу та його принципову значимість, проведено порівняльну якісну оцінку також можливих негативних наслідків форсованого адміністративно-організаційного створення ФПГ, зокрема українсько-російських. Їх нерегульована діяльність може породити проблеми, пов'язані із: монополізмом у окремих життєво важливих для України галузях, що негативно вплине на обмежені можливості місцевих споживачів; уповільненням структурного оновлення державних підприємств, які, отримавши пільги у ФПГ, можуть втратити стимули для підвищення ефективності своєї діяльності; пільгами ФПГ, які будуть стимулювати експорт і можуть породити дефіцит у країні на ту чи іншу продукцію; можливістю направляти доходи ФПГ за межі України, зокрема, за рахунок маніпуляції цінами на проміжну продукцію; виникненням умов для відродження неефективної системи забезпечення, що діяла в умовах централізованого планування, коли ФПГ отримують функції, притаманні міністерствам.

Таким чином, закладено теоретичні та методичні основи для ефективного позиціонування конкретної національної економіки у сучасній світогосподарській системі, що є актуальним не тільки для України, а й для більшості країн з перехідними економіками та окремих країн, що розвиваються. **Головним** теоретичним результатом дисертаційного

дослідження є підтвердження авторської гіпотези про усталену конкурентоспроможність країн, які ефективно використовують переваги транснаціоналізації і міжнародної регіональної інтеграції.

Оскільки виконання роботи на адекватному сучасним вимогам рівні потребувало теоретичного і практичного аналізу не тільки у широкому міжнародно-інтеграційному контексті, але й у вузькоспеціалізованій дослідницькій проблематиці, важливими висновками є:

- **СТОСОВНО РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ** (необхідність урахування ступеня взаємозалежності економік країн СНД і, насамперед України і Росії, зовнішніх умов формування і розвитку експортного потенціалу України при розробці стратегії трансформації структури зовнішньої торгівлі; доцільність аналізу макро- та мікромотивації у масштабах і напрямках активізації експортної діяльності; важливість збалансованого перерозподілу ресурсів між традиційними і новими галузями (сферами) експортної спеціалізації з метою створення оптимальних умов для реалізації початкових факторних порівняльних переваг України і їх трансформації у інвестиційні та інноваційні);

- **СТОСОВНО ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ** (значущість для економік перехідного типу залучення та ефективного використання масштабних іноземних інвестицій; необхідність селективного підходу до стимулювання іноземної інвестиційної діяльності з урахуванням, з одного

боку, видів, типів та форм іноземних інвестицій, а з іншого - виробничо-галузевих та регіональних пріоритетів розвитку національної економіки; доцільність реалізації концептуального підходу, який базується на оцінці можливостей підвищення ефективності виробництва у окремих галузях (сферах) національної економіки за рахунок залучення іноземного підприємницького капіталу і одночасно враховує особливості мотивації інвестиційної поведінки зарубіжних фірм (авторська концепція "інвестиційних полів"); важливість не тільки створення сприятливого клімату для іноземних інвесторів з урахуванням адаптивного до конкретних умов України зарубіжного досвіду, але й забезпечення стабільних (заохочувальних, нейтральних чи обмежувальних) умов діяльності підприємств з частковим та 100% іноземними інвестиціями);

- **СТОВОСНОВО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ** (нагальна потреба лібералізації ЗЕД, яка в умовах України повинна бути поетапною, із збереженням у середньостроковій перспективі певного урахування корегуючих умов щодо тарифних і нетарифних засобів впливу, які об'єктивно складаються у процесі нових взаємовідносин у межах ГАТТ/СОТ та інтеграційних угруповань за участю України; суперечливий характер ВЕЗ з точки зору їх масштабного використання як інструменту локалізації сприятливого клімату для інтенсифікації

міжнародної економічної діяльності, особливо у "штучних" регіональних межах).

Новаторську самоцінність, за думкою автора, також мають наступні результати прикладного аналізу:

- кількісне обґрунтування домінуючої у світі тенденції транснаціоналізації на основі широкого статистичного та фактичного матеріалу, який у окремих частинах приводиться вперше у вітчизняних дослідженнях;

- комплексна оцінка потенціалу іноземного інвестування з точки зору його впливу на вирішення пріоритетних офіційно визначених задач. Вперше показано, що при традиційних підходах нереалістичними є сподівання щодо ефективного впливу іноземних інвестицій на виробництво якісних товарів широкого вжитку, структурну перебудову економіки, подолання залежності від критичного імпорту, технологічне оновлення виробництва;

- висновок про проблематичність реалізації і розвитку експортного потенціалу України поза межами традиційних ринків шляхом стихійної диверсифікації експорту українських товарів;

- виявлення сукупності проблем створення і функціонування територіальних ВЕЗ в Україні, без оцінки яких неможливо перейти до їх практичного використання в структурі національної економіки.

3. ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

А. Монографії, підручники, навчальні посібники

1. Міжнародна економічна інтеграція: Монографія - К.: ВІПОЛ, 1996 - 7,9 д.а.
2. Спільні підприємства в Україні: організація і умови ефективного розвитку: Підручник / за ред. Д.Г.Лук'яненка.- К.: Хвиля-Прес, 1995 - 9,2 д.а. / у співавторстві: (В.А.Білошапка, О.І.Пестрецова), автором підготовлено - 6,2 д.а.
3. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. - К.: ВІПОЛ, 1996 - 4,2 д.а.
4. Основи ринкової економіки. Підручник / за ред. В.М.Петюха - К.: Урожай, 1995 - 8 д.а., автором підготовлено - 0,8 д.а.
5. Совместные предприятия (создание и механизм функционирования): Учебное пособие - К.: УМК ВО, 1991. - 6,0 д.а.
6. Новый хозяйственный механизм промышленности: Учебное пособие - К.: КИНХ, 1988. - 7,0 д.а. / у співавторстві: (С.Ф.Покропивний, С.М.Соболь, Т.М.Циганкова), автором підготовлено - 2,0 д.а.
7. Основи ринкової економіки. Навчальний посібник: Ч.2. - К.: Урожай, 1993 - 6 д.а. / у співавторстві: (В.М.Петюх, В.В.Яценко, М.О.Ліфінцев та ін.), автором підготовлено - 0,8 д.а.
8. Планирование технологической подготовки новых изделий - К.: Техника, 1991 - 4 д.а. / у співавторстві: (С.І.Прилипко, В.І.Загородній, Ю.І.Прилипко), автором підготовлено - 1,0 д.а.
9. Экономика промышленности: Сборник задач и производственных ситуаций / Под ред. проф.

С.Ф.Покропивного. - К.: Вища школа, 1986 - 9,7 д.а.
автором підготовлено - 0,3 д.а.

Б. СТАТТІ, ТЕЗИ, ДОПОВІДІ

10. Чорноморська зона економічного співробітництва у сучасних інтеграційних процесах // - Політика і час.- 1995.- №5 - 0,4 д.а. / У співавторстві: (Г.О.Мацко, Т.М.Дмитрієва), автором підготовлено - 0,2 д.а.
11. Іноземне інвестування в Україні: тенденції і стратегія розвитку (англійською мовою) // Україна: історія, сьогодення, майбутнє.- 1995.- 0,3 д.а. / У співавторстві: (О.М.Мозговий), автором підготовлено - 0,2 д.а.
12. Концепція інвестиційних полів в аналізі впливу іноземного капіталу на розвиток виробничо-експортного потенціалу. - К.: КДЕУ, 1995 - 1,5 д.а. / У співавторстві: (В.А.Білошапка), автором підготовлено - 1,0 д.а.
13. Про умови розвитку спільних підприємств в Україні. У міжвідомчому науковому збірнику "Проблеми формування ринкової економіки. Вип. 1.- Київ: Либідь, 1992 - 0,3 д.а.
14. Особливості формування правового середовища іноземної інвестиційної діяльності в Україні. У міжвідомчому науковому збірнику "Проблеми формування ринкової економіки". Вип. 3.- Київ: КДЕУ, 1994 - 0,5 д.а.
15. Концепція зовнішньоекономічної політики України // Фінансовий Київ.- 1994.- №14, 15, 16.- 0,8 д.а. / У співавторстві: (В.С.Будкін, В.І.Сіденко), автором підготовлено - 0,2 д.а.
16. Методологія дослідження сучасних інтернаціоналізаційних процесів: Наукові доповіді міжнародної науково-практичної конференції "Організаційно-економічне забезпечення функціонування локальних (точкових) ВЕЗ в Україні. - Чернівці, 1996 - 0,4 д.а.

17. Сучасні інтеграційні пріоритети України: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції "Україна - Європейський Союз: проблеми зовнішньоекономічної діяльності та перспективи співробітництва". - Київ, 1995.- 0,2 д.а.
18. Регіональні пріоритети розвитку міжнародної інвестиційної діяльності в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Проблеми економічної політики у вільних економічних зонах." Ч.1. - Чернівці, 1995 - 0,3 д.а.
19. Диференційовані підходи у теорії і практиці створення ВЕЗ в Україні: Тези міжнародної науково-практичної конференції "Вільна економічна зона як форма регіонального розвитку." Ч.3. - Чернівці, 1994 - 0,3 д.а.
20. СЗЗ в интеграционных приоритетах Украины: Тезисы международной научно-практической конференции "Механизмы управления в свободных экономических зонах". Ч.1. - Черновцы, 1993 - 0,2 д.а.
21. Проблемы развития совместных предприятий в структуре экономики Украины. Тезисы межрегиональной научно-практической конференции "Формирование механизма СЗЗ в условиях рыночных отношений." Ч.1. - Черновцы, 1991 - 0,2 д.а. / У співавторстві: (С.І.Прилипко), автором підготовлено - 0,1 д.а.
22. Выход на мировой рынок: стратегическое управление и совместное предпринимательство: Тезисы докладов научно-практической конференции "Совершенствование управления промышленным предприятием и развитие самоуправления трудовым коллективом." Т.1. - Днепропетровск, 1989 - 0,2 д.а. / У співавторстві: (П.Г.Петрашко, О.Ю.Ромашко), автором підготовлено - 0,1 д.а.
23. Розвиток спільного підприємництва в структурі соціалістичної економіки (болгарською мовою): Матеріали 9-ї міжнародної наукової конференції "Розвиток систем

управління промисловим виробництвом." - Софія, 1986 - 0,2 д.а.

24. Внешнеэкономический аспект формирования конкурентоспособной технологической стратегии предприятия: Тезисы докладов всесоюзной научной конференции "Теория и практика применения экономических методов хозяйствования в промышленности и на транспорте." - Суздаль, 1990 - 0,2 д.а. / У співавторстві: (П.Г.Петрашко, О.Ю.Ромашко), автором підготовлено - 0,1 д.а.

25. Противоречия воспроизводственного процесса и формирование организационных структур управления научно-техническим прогрессом / В сб.: Методы анализа и планирования новой техники. - К.: ИЭ АН УССР, 1988 - 0,4 д.а. / у співавторстві: (С.І.Прилипка), автором підготовлено - 0,2 д.а.

26. Економічне управління економією енергії в регіоні (болгарською мовою): Матеріали 8-ї міжнародної наукової конференції "Використання матеріальних ресурсів в промисловості." - Софія, 1988 - 0,2 д.а.

Лукьяненко Д.Г. Развитие национальной экономики в условиях международной интеграции.

Диссертацией является рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальностям 08.01.01 - Политическая экономия и 08.05.03 - Международные экономические отношения.

Киевский государственный экономический университет.
Киев, 1996.

Исследованы современные условия и особенности функционирования национальных экономик. Предложены и обоснованы концептуальные подходы к качественному и количественному анализу интернационализации, базирующиеся на системном понимании международной экономической интеграции. Сделан вывод об устойчивой конкурентоспособности стран, эффективно использующих преимущества транснационализации (микроуровень) и международной региональной интеграции (макроуровень).

Выработаны теоретико-методологические основы формирования интеграционной стратегии Украины, обоснованы соответствующие приоритеты с учетом действия внутренних и внешнеэкономических факторов. Разработаны практические рекомендации по трансформации структуры внешней торговли, активизации иностранной инвестиционной деятельности, формированию системы регулирования внешнеэкономической деятельности.

Ключові слова: національна економіка, інтернаціоналізація, транснаціоналізація, економічний регіоналізм, міжнародна економічна інтеграція, глобалізація.

D. LUKYANENKO. THE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMY IN INTERNATIONAL INTEGRATION ENVIRONMENT.

The Dissertation is a manuscript.

Dissertation for Doctorate of Economics. Specialities: 08.01.01 - Political Economy, 08.05.03 - International Economic Relations.

Kyiv State University of Economics. Kyiv, 1996.

Modern conditions and peculiarities of national economies functioning have been researched. The conceptional approaches to qualitative and quantitative analysis of internationalization, based on systematic understanding of international economic integration have been presented and grounded. The conclusion of consistent competitiveness of countries effectively utilizing the advantages of transnationalization on micro-level and international regional integration on macro-level.

Theoretical and ideological aspects of forming integration strategy of Ukraine have been developed. The priorities, concerning interaction of internal and international economics factors have been grounded.

The practical recommendations on transforming foreign trade structure, encouraging foreign investments, developing the system of regulation of international economic activity have been worked out.

Key words: *national economy, internationalization, transnationalization, economic regionalism, international economic integration, globalization.*

Подп. к печ. 22.05.86. Формат 60×84^{1/16}.
Бумага тип. № 1. Способ печати офсетный. Услови. печ. л. 2,56.
Услови. кр.-отт. 2,62. Уч.-изд. л. 2,10.
Тираж 100. Зак. № 6.1915.

Фирма «ВИПОЛ»
252151, г. Киев, ул. Волинская, 60.

447797

AB 34.894

AB 34.894